

Суспільно-політична стабільність: стратегічні способи досягнення

М. І. Балан

Національна академія Державного управління при Президентові України, м. Київ, Україна

Paper received 19.04.19; Accepted for publication 02.05.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-199VII33-16>

Анотація. Досліджено основні стратегії забезпечення суспільно-політичної стабільності – на основі всебічного державного контролю та на ліберально-демократичних засадах. Доведено пряму залежність між політичним режимом та шляхами досягнення стабільних характеристик життєдіяльності соціуму: тоталітарні й авторитарні режими активно використовують механізми всебічного контролю та регламентації, демократичні – ліберальні версії державно-громадського забезпечення стабільності на основі цінностей правової держави, прав і свобод людини, прозорості дій влади. Досліджено основні характеристики поліцейської держави, яка у різних форматах існує з часів пізнього Середньовіччя. Деталізовано інституційні засади досягнення стану суспільно-політичної стабільності: у поліцейських державах – за допомогою воєнної організації держави, у демократичних країнах – шляхом розвитку та застосування сектору безпеки і оборони. Вказано на існування комбінованих (контрольно-директивно-ліберальних) підходів до забезпечення суспільно-політичної стабільності.

Ключові слова: суспільно-політична стабільність, контрольно-директивне регулювання суспільного життя, державні збройні формування, поліцейська держава, ліберально-демократична стратегія забезпечення стабільності, воєнна організація держави, сектор безпеки і оборони.

Вступ. Забезпечення суспільно-політичної стабільності належить до основних функцій держави. Історичний досвід засвідчує принципово різні державні стратегії, спрямовані на досягнення стабільного стану суспільних відносин. Виходячи з імперського, тоталітарного й авторитарного досвіду, ефективною стратегією стабілізації соціуму є всебічний контроль за його життєдіяльністю з боку державних органів, трансформація політичної системи у поліцейську державу. Альтернативною є ліберально-демократична стратегія, яка передбачає досягнення стану стабільності на основі реального забезпечення прав і свобод людини, децентралізації влади, активного залучення громадянського суспільства до вирішення загальносуспільних проблем тощо. Перший підхід відомий з історичного минулого, другий є продуктом демократичного розвитку держав протягом Новітніх часів. Держави, що перебувають в умовах демократичного транзиту (переходу до демократії) або модернізації змушені синтезувати воедино як контрольні, так і ліберально-демократичні підходи щодо забезпечення суспільно-політичної стабільності.

Короткий огляд публікацій по темі. Проблематика суспільно-політичної стабільності є предметом активного наукового аналізу у сфері політичних, філософських, юридичних, економічних наук, науки державне управління, а також соціології, психології, конфліктології, міжнародних відносин. Досить ґрунтовно феномен суспільно-політичної стабільності досліджено у працях В. Волинця, І. Кіянки, В. Колюха, Я. Кондратьєва, В. Лагутіна, Ю. Левенця, О. Максимової, Ю. Мацієвського, О. Руденко, М. Шаповаленко та ін. Розробка понятійно-категоріального апарату проблематики національної безпеки, у тому числі забезпечення суспільно-політичної стабільності, здійснена у працях В. Абрамова, О. Бортнікової, Л. Весельської, А. Дацюка, Т. Запорожець, Д. Кучми, В. Кириленка, В. Мандрагелі, Р. Марутян, Ю. Мельника, О. Пошедіна, Г. Ситника, В. Смолянюка, М. Шевченка, Л. Шипілової. При цьому авторами відповідних робіт активно використано наукові здобутки західних колег, що стосуються суспільно-політичної стабільності (Ф. Белі, К. Даудінга, Ф. Кімбера, Д. Яворські, Е. Ціммермана, Д. Сірінга, А. Лійпхарта, П. Свенсона, Л. Гурвіца, К. Ейка, Р. Кімбера та ін.).

Мета. Окреслити дві базові стратегії забезпечення суспільно-політичної стабільності – на основі державного (директивного) контролю за соціальними процесами та на основі їх ліберально-демократичного регулювання, розкрити зміст цих стратегій. Конкретизувати сутнісні параметри поліцейської та демократичної держав як інструментальних антиподів досягнення прийнятого стану стабільної життєдіяльності соціуму.

Матеріали та методи. Головними інформаційними матеріалами стали сучасні енциклопедичні видання України та наукові статті. Крім того, використані довідкові матеріали, що доповнюють та розвивають головну тему. Головними методами, що застосовані автором, є історичний, структурно-функціональний, інституціональний, порівняльний, нормативно-ціннісний, а також їх прикладні доповнення – операції аналізу-синтезу, індукції-дедукції, абстрагування-конкретизації. Це дозволило досягти поставленої мети та запропонувати нові гносеологічні напрямки осмислення феномену суспільно-політичної стабільності.

Результати та їх обговорення. Суспільно-політичну стабільність у широкому розумінні визначають як міцність, стійкість становища суб'єктів влади, які здатні забезпечувати ефективне управління підпорядкованими об'єктами при вирішенні широкого кола питань, що мають загальносуспільне значення. З античних часів простежуються дві основні стратегії досягнення стану суспільно-політичної стабільності – через застосування владою механізмів контролю суспільного життя або ж на основі конкурентної взаємодії різних соціальних акторів, де органи влади та структури громадянського суспільства, постаючи як рівні учасники суспільної еволюції, відчують постійну необхідність домовлятися з широкого кола питань, пропонувати компромісні рішення, звужувати простір конфліктного спілкування.

Всебічний контроль суспільства з боку правлячого суб'єкта відомий з доісторичних часів, фактично з моменту заснування перших імперій. Своєю сутністю стратегія забезпечення суспільно-політичної стабільності на основі контролю має домінування влади над приватними інтересами особистості, соціальної групи, народу в цілому. Історії відомі різні способи надання контрольним функціям держави статусу вищої соціальної цінності –

від ствердження режимів персональних диктатур в минулі історичні епохи до встановлення у XX ст. тоталітарних режимів, у розпорядженні яких перебували досконалі технічні засоби обліку, виховання, контролю поведінки, ідеологічного зомбування широких мас, їх цілеспрямованого застосування мирних та воєнних цілях, за певних умов – знищення тих суспільних осередків, що могли реально чи гіпотетично загрожувати владі. На цій основі досягалося завдання стабілізації суспільно-політичних взаємин, надання їм провладного формату, звуження мережі соціальних комунікацій до вигляду, який не міг загрожувати статусним показникам правлячих сил.

Попри об'єктивні відмінності політичних систем (держав) Стародавнього світу (до V ст. н. е.), епохи Середньовіччя (у Європі V – XVII ст., у Російській імперії – до XIX ст.), Нового часу (XVII-XIX ст.), Новітнього часу (з XX ст.), можливим є виділення основних владно організованих інститутів, чиє функціональне призначення прямо чи опосередковано містить «стабілізаційну» складову. Насамперед, йдеться про збройні формування, орієнтовані на досягнення внутрішнього порядку відповідно до владно визначених приписів. Сучасна державно-управлінська практика пропонує визначити їх як службу особистої охорони правлячого суб'єкта, поліцію (міліцію), національну гвардію (внутрішні війська), пенітенціарну службу, службу надзвичайних ситуацій, розвідувальні органи, прикордонну службу тощо. Окреме становище посідає таємна державна поліція, діяльність якої має мінімальні публічні ознаки, а також утворена в деяких країнах на її основі служба державної безпеки. Повноваження збройних сил (армії) традиційно мають зовнішньополітичну спрямованість, проте за деяких умов закон допускає їх застосування у внутрішньополітичному просторі. У випадку надмірного розвитку повноважень вказаних силових структур (насамперед – поліцейських органів) та їх кількісних параметрів маємо феномен «поліцейської держави», ключовою особливістю якої є перетворення політичної системи в інструмент тиску, примусу й контролю, що здійснюються в інтересах держави, а не суспільства [1, с. 597]. На наш погляд триада «тиск – примус – контроль» варіативно може бути визначена об'єднувальним терміном «методи забезпечення стабільності», що поширюються і на політичну систему, й на суспільство в цілому.

Поліцейська держава може бути визначена як держава, політичний режим якої характеризується репресивними методами управління, детальною регламентацією життя громадян, контролем і наглядом, поліцейським примусом у найбільш жорсткій формі. Такий режим не допускає самовизначення індивіда і суспільних груп, опозиційних рухів, ґрунтується на всеохоплюючій і всепоглинаючій опіці держави над особою і суспільством. Ключовими характеристиками поліцейської держави виступають: тотальна регламентація суспільного життя з боку держави; необмежений та неконтрольований спосіб здійснення влади, яка, будучи відірваною від реальних соціальних основ, змушена опиратись на бюрократичний апарат (насамперед силовиків та державних службовців); примусова однодумність громадян, статус яких навіть у республіканських системах визначається монархічним терміном «піддані» [2, с. 557-558].

Короткий історичний екскурс дозволяє виокремити

XVI-XVIII ст. як період формування поліцейських держав у вигляді тогочасних абсолютних монархій, що керувались складним поєднанням ідеології освіченого абсолютизму та оригінального тлумачення євдемонізму (етичного принципу, відомого з античних часів, який визнає щастя («блаженство») вищою метою людського життя). На цій основі передбачалось досягнення загального блага, «ощасливлення» людей на основі активного державного втручання в їхню життєдіяльність. Для досягнення такої мети держава наділялась необмеженими повноваженнями, включно з порушенням прав і свобод людини, концептуальний вираз яких набирала силу в ту ж історичну епоху. Етатизм (одержавлення) практично всіх аспектів соціального життя ставав домінуючою тенденцією суспільних відносин. Як зазначає А. Горжанкін, «у павутину своїх інструкцій держава втягувала все: шлюб, виховання, релігію, одягу, вживання їжі, чистоту води та повітря, здоров'я. Постулювався принцип колективної відповідальності, кожний мав слідкувати за своїми співслужбовцями, сусідами і навіть за родичами» [2, с. 557].

Рациональне обґрунтування поліцейської держави було викладене в працях Т. Гоббса (1588-1670, Великобританія), Г. Лейбніца (1646-1716, Німеччина), І. Юсті (1717-1771, Німеччина) та ін. На думку Т. Гоббса, держава, що виникла довірливим шляхом, є виразником суспільної волі, поширеною на всіх. Заради досягнення миру та захисту людини від людини держава має отримати повну владу над індивідом. Держава має керувати всіма аспектами людського життя, спрямовувати кожного до досягнення мети, визначеної владою.

Автор концепту «практичної філософії» Х. Вольф (1679-1754, Німеччина) доповнював викладені вище постулати у наступний спосіб: для досягнення спільного добробуту і щастя необхідним є застосування природних законів співжиття, які встановлюються розумом і вимагають прагнути до досконалості; знання природних законів марно чекати від «темних мас» народу; відповідно, освічений монарх має робити «все для народу, але без народу»; монарх повинен насаджувати природне право всією повнотою своєї влади, яка має бути тотальною скрупульозною і жорсткою; необхідно робити все для народу, але без участі народу; могутній правитель мусить вести до щастя слухняний народ; народу залишається бути впевненим, що його поведуть найкоротшим шляхом. Як наслідок, державні інститути контролю, примусу, внутрішнього тиску, залякування, в окремих випадках – знищення окремих осіб або соціальних груп в умовах поліцейської держави отримували особливий політичний статус та користувались особливим пількуванням з боку правлячого суб'єкта.

Власне термін «поліція» як сукупність заходів, що вчиняються королівською владою задля зміцнення порядку, добробуту та суспільної моралі, з'явився у французьких едиктах (письмових владних приписах) у XIV-XVI ст. У XVI ст. цю практику запозичила Німеччина, де поняття «поліція» означало владні постанови про ствердження у країні порядку й безпеки, покращення духовного життя, обмеження розкоші, започаткування опіки, впорядкування розгляду судових справ та ін. До кінця XVII ст. теорія та практика поліцейської держави були перенесені в російські імперські реалії [3, с. 124].

Справедливим буде вказати на необхідність широко-

го глумачення структури поліцейської держави, виходячи з російського й особливо німецького імперського досвіду. Отже, основними інститутами поліцейської держави з часів пізнього Середньовіччя вважаються не лише поліція, а й таємна поліція (служба внутрішньої безпеки), армія, розвідка, парамілітарні формування, а також органи управління ними. Мілітаризовану, готову до війни державу слід вважати різновидом держави поліцейської, де грань між зовнішнім та внутрішнім застосуванням сили є досить умовною. Так, Г. де Мірабо (Франція), характеризуючи пруську державу кінця XVIII ст., зауважував, що «це не держава, яка має армію, це армія, яка має державу» [1, с. 597].

Як доповнює Л. Елісон (США), «необмежена поліція припускає існування поліцейської держави і характеризує ситуацію, коли авторитет і влада поліції зростають такою мірою, що поліція стає найгрізнішою і практично неконтрольованою державною установою. Таке найімовірніше стається тоді, коли поліція набуває напіввійськових функцій, придушуючи заворушення, або ж функції «таємної» поліції, шпигуючи за тими, кого вважають за ворогів держави, і репресуючи їх» [4, с. 534].

У XX ст. головні ідеї абсолютної влади, жорсткого примусу, прямого правління, ліквідації політичного опору були використані фундаторами тоталітарних режимів (СРСР, Німеччина, значною мірою Італія, Іспанія, КНР, пізніше – Кампучія) та їхніми послідовниками, що надавали політичній владі авторитарного обрамлення (Куба, В'єтнам, а також східноєвропейські соціалістичні країни другої половини XX ст.). З деякими поправками на місцеві особливості ці ж ідеї застосовувались в державах, побудованих на особистій диктатурі правлячого лідера (Африка, Латинська Америка). При цьому публічне використання терміну «поліцейська держава» влада намагалась здебільшого уникати.

Аналізуючи радянський політичний досвід з цього приводу, М. Криштанович наголошує, що «становлення адміністративно-командної системи в СРСР перетворило систему НКВС (Народного Комісаріату Внутрішніх Справ, що був попередником МВС і КДБ – М. Б.) на особливу «державу в державі» з притаманними їй в умовах тоталітаризму репресивно-каральними функціями. Антиправове спрямування дій НКВС і міліції, їх репресивна діяльність у 20-30 рр. XX ст. зумовлювалися, насамперед, їх централізованою координацією та бажанням будь-якою ціною виконати загальнодержавний курс країни у боротьбі з антирадянським, класовим ворогом як «головною загрозою» для національної безпеки СРСР» [5, с. 45]. Згаданий вище Л. Елісон вказує, що Росія взагалі має тривалу історію поліційних сил, наділених надмірними повноваженнями, «починаючи від царської «охранки» й закінчуючи ленінською ЧК (Надзвичайною Комісією – М. Б.) і КДБ, штат якого в роки його розквіту становив близько 1 млн. чол.» [4, с. 534].

Слід вказати на об'єктивно існуюче (при цьому приховане) побоювання правлячих кіл в умовах поліцейської держави нею ж створеного потенціалу активного силового тиску на суспільство. Ймовірність державного перевороту, яка гіпотетично існує в будь-якій політичній системі, в умовах поліцейського (силового) свавілля суттєво зростає. Для цього існують необхідні функціональні, інформаційні, кадрові, ресурсні та ін. ресурси, якими наділені керівники силових відомств. Як наслі-

док, у поліцейських державах за ініціативою глави держави відбувається перманентне реформування силових органів за схемами «об'єднання – роз'єднання», «розгортання – скорочення», «створення – ліквідація». Поширеним є дублювання функцій різними елементами поліцейської держави з метою їх взаємного контролю та стримування. Очільники силових структур підбираються за принципом особистої відданості правлячій персоні. Крім того, створюються умови невинної конкуренції між високопосадовцями, причетними до надання поліцейських послуг, а також окремими службами (як правило, розвідувальними).

Сукупність силових органів, що забезпечують функціонування поліцейської держави, починаючи з XIX ст. у багатьох країнах визначається як «воєнна організація держави (ВОД)» – «сукупність органів державної влади та легітимних військових формувань, діяльність яких спрямовується на захист політичної системи від загроз та небезпек внутрішнього і зовнішнього походження» [6, с. 9]. У даному випадку прикметник «воєнний» виконує певну маскувальну функцію, оскільки внутрішньополітичне (при цьому досить часто антинародне) призначення поліції (міліції) подається у загальному контексті воєнних приготувань держави. Підготовка держави до зовнішньої війни своїм складником має внутрішню мобілізацію населення, його відповідну ідеологічну обробку на предмет забезпечення єдності, виявлення ворогів, підтримки офіційної влади та ін. Практика формування, використання та подальшого розвитку ВОД, яка має необхідне законодавче визначення, збереглась у сучасній РФ та інших суперпрезидентських державах пострадянського походження (Білорусі, Казахстані, Узбекистані та ін.).

Слід визнати, що наслідком практичного застосування силових структур в умовах поліцейської держави як правило є досить високий рівень суспільно-політичної стабільності, спрощення широкого спектру соціальних відносин до вигляду, який мінімально загрожує владі або ж не загрожує їй взагалі. Стан стабільності за допомогою державного ідеологічного апарату подається як «вища турбота» правлячого суб'єкта щодо своїх підлеглих, як особлива суспільна цінність, якої позбавлені нестабільні демократичні системи.

Разом з тим, протилежним проявом всесилля легітимних збройних формувань є (може стати) консервація та занепад влади, ізольованої від суспільних «низів», а також стагнація політичної системи. В результаті виразно окреслений простір суспільно-політичної стабільності, який серед іншого є предметом «гордості» правлячих сил, поступово насичується потенціалом об'єктивно неминучих майбутніх перетворень, включно з їх революційним різновидом.

На протигагу поліцейському розумінню сутності соціальних відносин та їх регулювання, основні положення конкурентної (ліберальної) стратегії досягнення суспільно-політичної стабільності базуються на теоретичних постулатах держави соціально-демократичного типу, принципи функціонування якої є наступними: вираз і виконання волі більшості населення (принцип демократизму); визнання, здійснення, охорона й захист основних прав і свобод людини (принцип гуманізму); забезпечення консенсусу між різними частинами суспільства, баланс різноманітних інтересів (принцип соціа-

льно-політичної справедливості); визнання і сприяння здійсненню, охороні та захисту основних прав «титольної» (корінної) нації та всіх інших націй, що живуть у даній країні (принцип національної рівноправності); спрямованість державної діяльності на виконання законів у порядку, передбаченому законодавством (принцип законності); визнання єдності й незалежності державної влади як єдиного носія та виразника суверенітету народу (нації), його права на самовизначення (принцип суверенності державної влади); розподіл основних функціональних напрямів діяльності (нормотворчість, законотворення, судочинство, нагляд і контроль) між відповідними спеціалізованими системами органів (принцип розподілу влади); перевага організаційних і виховних методів діяльності (принцип людяності); виконання функцій із залученням до співпраці громадян, громадських об'єднань, муніципальних органів (принцип громадянськості); надання методам примусу допоміжного значення (принцип ненасильства) [2, с. 150-151].

Розуміння держави не як репресивного апарату, а соціально-демократичної цінності властиве насамперед західним демократичним країнам, які аж ніяк не вписуються у визначення «поліцейських». Поліцейська діяльність у західних державах, доцільність якої не підлягає сумніву, пройшла шлях від тоталітарних моделей, що базувались на насильницькому захисті інтересів держави, до демократичних, де права і свободи людини є беззаперечною домінантою у діяльності правоохоронних органів. Найбільш розповсюдженою у світі на сьогодні є модель «служіння громадськості», яка передбачає активну позицію поліції у сфері забезпечення прав і свобод людини. Прийняття цієї моделі передбачає зміну типу діяльності поліції з реактивної (реагування на факт скоєння злочину та його наслідки) на проактивну (попередження, профілактика, випередження дій осіб із девіантною поведінкою) [5, с. 47].

Ліберальні підходи щодо забезпечення стабільності пов'язані з внутрішньо диференційованим соціумом, який невинно генерує імпульси оновлення (модернізації) ключових суспільних систем, включно з політичною. Сутність ліберальної стратегії, спрямованої на стабілізацію суспільних відносин, полягає у наданні політичній свободі самодостатнього чинника захисту громадян та їх об'єднань від державного чи кримінального свавілля, законодавчому визначенні порядку застосування державних збройних формувань, чіткій артикуляції формату цивільно-поліцейських відносин та ін. За таких умов соціальний конфлікт розцінюється не лише як реальна риса суспільного життя, що містить загрозу усталеним владним інституціям, а й глибинне джерело соціальної еволюції. Поміркована конфліктність розглядається як стан продукування альтернативних перспектив суспільного розвитку, що слід вітати, а не критикувати й забороняти [7, с. 628]. При цьому невід'ємним елементом владно-суспільної взаємодії є демократичний цивільний контроль за силовими структурами держави, який складається з контролю з боку глави держави, парламентського та урядового контролю, контролю з боку органів місцевого самоврядування, нагляду з боку прокуратури, громадського контролю та ін. [8, с. 179].

Рівень суспільно-політичної стабільності, забезпечений на ліберальній основі, у своїх зовнішніх проявах поступається її «поліцейському» аналогу, досягнутому за

допомогою репресивних методів. Ліберальна стабільність була й залишається проявом конкурентної взаємодії різнопланових суспільно-політичних сил, показником загальної сталості політичної системи через здатність до постійних змін її окремих фрагментів, прикладом одночасного прояву регулятивних можливостей держави та саморегулятивної поведінки громадянського суспільства. Методами стабілізації політичної системи та, як наслідок, досягнення стану суспільно-політичної стабільності в демократичних країнах вважаються насамперед політичні впливи – соціальна політична маневрування, політичне маніпулювання, інтеграція контроліти на державницьких позиціях тощо. Проте ці та подібні заходи не відмінюють силового тиску з боку легітимних силових структур на окремих персон, соціальні групи, певні страти, прошарки, інститути у ситуаціях, коли їх діяльність стає антисуспільною та отримує упереджений, необ'єктивний резонанс у країні та за її межами. Маємо ситуацію, коли суспільно-політична стабільність є наслідком балансування різних суспільних елементів, демократичної політичної системи, а також залучення у виправданих ситуаціях державних збройних формувань (насамперед поліції).

На противагу тоталітарним й авторитарним країнам, що опираються на воєнну організацію держави, інституційною основою процесу забезпечення суспільно-політичної стабільності у демократичних країнах є сектор безпеки і оборони (СБіО), складниками якого є Міністерство внутрішніх справ, національна поліція, національна гвардія, інші державні структури. У широкому трактуванні СБіО – це «підсистема системи забезпечення національної безпеки, взаємопов'язана сукупність збройних сил, інших утворених відповідно до діючого законодавства військових формувань, правоохоронних органів і спеціальних служб, воєнно-промислового комплексу, інших сил і засобів, діяльність яких охоплена єдиною системою стратегічного планування, скоординована вищим політичним керівництвом й уповноваженими керівниками органів державної влади, які наділені правом віддавати накази про застосування сили чи загрозувати її застосуванням для вирішення комплексу завдань, що стосуються національних інтересів» [9, с. 337]. Оскільки забезпечення суспільно-політичної стабільності як правило належить до переліку національних інтересів, маємо ситуацію прямої відповідальності СБіО за її підтримання у спосіб, що визначається політичним керівництвом.

Критично слід зауважити, що контрольна та ліберальна стратегії забезпечення суспільно-політичної стабільності у «чистому» вигляді зустрічаються рідко. Даністю більшості сучасних країн (включно з Україною) є змішане стратегування з питань досягнення стабільного стану суспільних відносин, що поєднує державно контрольовані та ліберально-демократичні механізми досягнення цієї мети.

Висновки. Державотворча практика різних країн світу в різні історичні епохи напрацювала два стратегічні підходи до забезпечення суспільно-політичної стабільності – контрольний (контрольно-директивний) та демократичний (ліберально-демократичний). В умовах тоталітаризму (авторитаризму) контрольний (директивно-наказовий, репресивний) потенціал політичної системи вивисується до рівня, який дозволяє трансформувати

традиційну державу в її поліцейський різновид. Наслідки такого перетворення попри зовнішню присутність стабільності у суспільних відносинах у більшості випадків є трагічними для суспільства, оскільки допускають й навіть виправдовують внутрішні репресії. За демократичних умов розвитку соціуму контрольні функції держави зберігаються, проте не загрожують самодостатності суспільства, соціальної групи, окремої людини. Стабіль-

ність ліберально-демократичного гатунку ґрунтується на цінностях правової держави, прав і свобод людини і громадянина, децентралізації влади, її всебічної прозорості тощо. Стабільність, досягнута в такий спосіб, є складним поєднанням державних та суспільних можливостей, що робить її стійкою та адаптивною до викликів і загроз сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Ю.Я. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2003. – Т. 1 «Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика». – 1232 с.
3. Нижник Н.С. Полицейское государство – социюридический феномен: характеристика существенных черт в отечественной полицейско-правовой теории / Н.С. Нижник // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – 2018. – № 6.
4. Елісон Л. Поліція (police) / Елісон Л. // Короткий оксфордський політичний словник. За ред. І. Макліна й А. Макмілана. – К.: Основи, 2006. – 789 с.
5. Криштанович М. Еволюція державного управління діяльністю органів внутрішніх справ і забезпечення національної безпеки / Криштанович М. // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2013. – Вип. 11.
6. Слободян О.Ф. Военная политика постсоветских держав: сравнительный анализ. Автореферат дис. ... к. полн. – К.: Институт держави і права ім. В.М. Корецького, 2016. – 20 с.
7. Гошовська В.А. Стабільність політична / В.А. Гошовська // Політологія: навчальний енциклопедичний словник. За ред. Н.М. Хоми. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2014. – 779 с.
8. Громико О. Демократичний цивільний контроль-директивний над військовою організацією / О. Громико // Політологічний енциклопедичний словник. За ред. М.П. Требіна. – Х.: Право, 2015. – 816 с.
9. Сьтнік Г.П. Сектор безпеки / Г.П. Сьтнік // Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь-справочник. Под ред. Г.П. Сьтніка. – К.: НАГУ при Президенте Украины, 2012. – 496 с.

REFERENCES

1. Political Encyclopedia. Redecor: Y. Levenets (head), Y. Shapoval (deputy chairman) and others. - K. : Parliamentary Publishing House, 2011. - 808 p.
2. International Police Encyclopedia: 10 t / bp. edit Y.I. Rymarenko, Y.Y. Kondratiev V.Y. Tacij, Y.S. Shemshuchenko - K. : Yuri Y., 2003. - Vol. 1 "The conceptual apparatus. Conceptual approaches. Theory and practice ". - 1232 pp.
3. Nizhnik N.S. Police State - Socio-Legal Phenomenon: Characterization of Essential Features in Russian Police and Legal Theory / N.S. Nizhnik // Bulletin of Nizhny Novgorod University. N.I. Lobachevsky. - 2018. - № 6.
4. Elison L. Politsia (police) / Elison L. // Short Oxford political vocabulary. For ed. I. Maclin, A. Macmilan. - K. : Osнови, 2006. - 789 p.
5. Kryshtanovich M. Evolution of public administration by the bodies of internal affairs to ensure national security / M. Kryshtanovich // Scientific Bulletin "Democratic Governance". - 2013. - Issue 11.
6. Slobodyan O.F. Military policy of post-Soviet states: comparative analysis. Dissertation ... to PhD (Politicalology). - K. : Institute of State and Law named after V.M.Koretsky, 2016. - 20 p.
7. Goshovska V.A. Political stability / V.A. Goshovska // Politicalology: An educational encyclopedic dictionary. Ed. N.Khoma - Lviv: "New World - 2000", 2014 - 779 p.
8. Gromyko O. Democratic civilian control over military organization / O.Gromyko // Politologicheskyy encyclopedic vocabulary. Ed. M.Trebin - X. : Law, 2015. - 816 p.
9. Sytnik G. Security Sector / G. Sytnik // State Administration in the sphere of national security: dictionary-reference book. Ed. G. Sytnik - K.: National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, 2012. - 496 pp.

Social and political stability: strategic ways to achieve

M. I. Balan

Abstract. The main strategies of ensuring social and political stability are explored - on the basis of comprehensive state control and liberal-democratic principles. The direct relationship between the political regime and the ways of achieving stable characteristics of the life of society is proved: totalitarian and authoritarian regimes actively use mechanisms of comprehensive control and regulation, democratic - liberal versions of state and public security of stability based on the values of the rule of law, human rights and freedoms, transparency of actions of the authorities. The main characteristics of the police state, which have been in various formats since the late Middle Ages, have been investigated. The institutional framework for achieving social and political stability is detailed: in the police states, through the military organization of the state, in democratic countries, through the development and application of the security and defense sector. It is indicated in the existence of combined (control-directive-liberal) approaches to ensuring sociopolitical stability.

Keywords: socio-political stability, control and policy regulation of public life, state armed formations, police state, liberal-democratic stability strategy, military organization of the state, security and defense sector.